

DR KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

BUDAY-GOLDBERGER

**ismertette
programmját**

V. évfolyam 12. szám.

1932. május 28

A címlap Berény Róbert rajza.

Legjutányosabb

intézeti

ágyak, butorok, matrac, paplan, pokróc
és ágyneműek.

LEGSZEBB

ALAPÍTTATOTT 1854.

PAP

LEGJOBB

LAN

PAP

LEGOLCSÓBB

LAN

PAP

LAN

Kárpitosáru, vas-
és rézbutorgyár

SZŐNYEG, POKRÓC, FÜGGÖNY,

ágy- és asztalterítők, gyermekkocsik,
nyugszékek, leányszoba, előszoba
minden kivitelben kaphatók:

Gichner János

Budapest, VII., Erzsébet-körut 20.

Nagy katalógust postán bérmentve küldök

Minden **hétfőn**
reggel olvassa el a

REGGELI UJSÁG-ot

Friss, komoly és ötletes.

Ára 10 fillér.

Minden ujságárusnál kapható

Iskolai idényre a vidéken lakó
izraelita szülők, ha gyerme-
küket a fővárosban jól akar-
ják elhelyezni, úgy forduljanak

VIRÁG GYULÁHOZ

ahol szigoruan rituális, első-
rangú ellátás, gondos felügye-
let és kitűnő nevelésben ré-
szesülhet 2—3 fiugyermek.

Az összes középiskolák és Zeneakadé-
mia közelében. A legjobb referenciák.

Cím: **VIRÁG GYULA**
Budapest, VI., Ó-utca 42. sz.

A Kóser Szalámi és Füstölthúsárugyár rt.

értesíti a t. hittestvéreket, hogy fióküzletében

VI., Eötvös-utca 4. sz.

Telefon: Aut. 17-9-58.

a főtiszt. Rabbiság felügyelete alatt

כשר kóser h á z i étkezdét

létesített, ahonnan t. hittestvéreink naponként
friss és izletes ételeket kaphatnak, saját edénye-
ikben elvitetve, vagy általunk házhoz szállítva.

Tegyen kísérletet!

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Buday-Goldberger Leó Programja

A magyar Izrael az elmúlt évtizedben súlyos válságon ment keresztül; a válságos helyzet még ma is tart és egyelőre beláthatatlan, hova fog fejlődni és miképen fog tudni beleilleszkedni a magyar zsidóság a megváltozott körülmények által teremtett politikai, társadalmi és gazdasági viszonyokba. Így tehát egyik legfontosabb teendőnk a multból örökölt nagy vallási-kölcsi értékeink konzerválása és a zsidó jövőnek, a fennálló szervezetek közös testvéri összefogas útján való megalapozása. Hirdetem és vallom ennél fogva, hogy

a megdicsőült dr. Mezey Ferenc, dr. Eulenberg Salamon és az Iroda nagynevű elnöke: báró Kohner Adolf által hűségesen ápolt testvéri jóviszony a magyar zsidóság orthodox szervezetével továbbra is fenn tartandó, sőt, — a két szervezet különállásának elismerése mellett, — a közös célok és érdekek szem előtt tartásával elmélyítendő.

Örömmel állapítom meg, hogy *status quo* alapon szervezkedő testvéreink rokonszenvvel viseltetnek a báró Kohner Adolf által annakidején a két szervezet egyesülését célzó kezdeményezés iránt és így megvan az a reményünk, hogy

status quo hittestvéreink, jogos érdekeik megóvása mellett, hozzánk csatlakozni fognak.

A felekezetnek az állammal szemben való viszonya tekintetében továbbra is ragaszkodnunk kell a törvényesen bevett vallásfelekezetek közti teljes jogegyenlőséghez és viszonyossághoz. Oda kell törekednünk tehát minden rendelkezésünkre álló eszközzel, hogy az alábbi jogos kívánságaink a M. kir. Kormány által meghallgatásra találjanak és teljesíttessenek:

1. Felekezetünket mintegy 500 ezer főnyi lélekszáma alapján, a protestáns egyháznak juttatott államsegély arányában, legalább évi 500.000 P állami dotáció iránti meg. Ezzel szemben az izr. hitfelekezet mindössze évi 210 000 F államsegélyben részesül, de ezen csekélynek mondható összeg nagyrésze sem fordítható a válsággal küzdő hitközségek segélyezésére, hanem az Országos Iskolaalapból fenntartandó országos intézmények támogatására szolgál. Ugyanis a Haynau tábornok által annakidején a magyar zsidókra hazafias magatartásuk miatt kirótt hadisarcot öfelsége a felekezetnek ajándékozta és abból az Országos Izr. Iskolaalapot léte-

sitette, oly rendelkezéssel, hogy annak 1 millió forintnyi tőkéjéből a Rabbiszeminárium, a Tanítóképző Intézet és az Országos Iroda fenntarthatók legyenek. Az alapot a kongresszusi szabályzat értelmében a felekezet autonom szerveinek kellett volna kezelnie, de az alap a felekezetnek soha át nem adatott, hanem a kormány által kezeltetett és a háborút követő infláció folytán értéktelenedett. Hogy a felekezet országos intézményei továbbra is fenntarthatók legyenek, a kultuskormány a felekezet, amúgy is aránytalanul csekély államsegélyét nagy részben ezen országos intézmények dotálására fordítja és így lehetetlenné válik hitközségeink, tanintézeteink, kulturális és jótékonyági intézményeink, rabbijaink és azok özvegyeinek támogatása. Kívánjuk ennél fogva, hogy :

2. A kormány kezelésében állott Országos Iskolaalapot, amelynek megsemmisüléséért a kormányzat felelőssége megállapítható, fokozatosan restaurálja és azt rendeltetésének betöltésére, fizetőképességének helyreállításával alkalmassá tegye.

3. További nagy közjogi sérelme felekezetünknek az, hogy egyházi szervezete nem részesült az úgynevezett vagyonváltásági földjuttatásokban. Tudvalevőleg, valamennyi, nem-kaolikus egyházi hatóság jelentékeny mérvű ingyenes földjuttatásban részesült, sőt, még a 20.000 lelket számláló unitárius egyház is kapott 250 hold földbirtokot. Ezenkívül egyes egyházközségek a Földbirtokrendező Biróság által mintegy 10.000 hold ingatlanjuttatásban részesültek. Sajnos, az izraelita hitfelekezet mindebből teljesen kirekesztetett a törvény előtti jogegyenlőség sérelmével.

4. Tanügyi téren megszüntetendőnek tartom azt a jogellenes és csupán tényleges állapotot, hogy isko-

láink kivétettek a felekezeti autonómia hatásköréből és a kormány közvetlen vezetése alá kerültek. Kivánnunk kell és oda kell hatnunk, hogy ezen állapotnak vége szakítsassék és iskoláink a többi bevett egyházak mintájára felekezeti hatóságaink alá helyeztessenek.

Nem szükséges hangsúlyoznom, hogy a magyar zsidóságnak tovább is teljes erővel küzdenie kell a tan szabadságot korlátozó és még fennálló rendelkezések hatályon kívül helyezéséért. Az Országos Irodának, mint a magyar zsidóság kongresszusi szervezete legfelsőbb hatóságának, oda kell hatnia, hogy

a numerus claususról szóló törvény mielőbb kiküszöböltessék a magyar Corpus Jurisból.

A felekezet belső életében kimagasló jelentőséggel bírt a báró Kohner Adolf által 1929. évben összehívott országos bizottsági gyűlés. Hat évtized után először gyűltek össze a felekezet egyetemének választottjai, hogy lerakják a korszerű új egyházi szervezet alapjait és új életet vigyenek a kongresszusi szervezetbe.

Az új egyházi alkotmánytervezet, a póttatutum első szövegezése el is készült az Országos Iroda kiváló ügyvezető elnöke szerkesztésében, az Iroda érdemes titkárának közreműködésével. Szerintem a leg-sürgősebb teendőnk, hogy e tervezet végre tárgyalás alá kerüljön és mielőbb életbelépvén, megteremtjük más országok mintájára a magyar zsidóság korszerű közjogi és igazgatási szervezetét. Különös súlyt kívánok helyezni az alábbi követelményekre :

1. Az állami jogsegély biztosítása a felekezet összes szervei és hatóságai részére.

2. Országos egyházi főhatóság megszerzése és a községkerületek hatósági jellegének megfelelő kidomborítása.

Az ellenzéki párt zászlóbontása Buday-Goldberger Leóért

Korszakos fordulatot jelent a felekezeti életben az ellenzék szervező gyűlése: az országos elnöki állásra *Buday-Goldberger* Leót jelölvén, hadat üzent ama kamarillai szellemnek, mely eddig a hitközség életében uralkodott. Eddig Mefisztó kiagyalt valamit magának, másnap a hitközségi janicsárok felesküdték az új ideára, miként hajdan Sztambulban a királygyilkosság után az új padisahra és aki az új hitvallás ellen állást foglalni merész volt, az fekete listára került, renegátnak minősítették és csaknem kiközösítették a kiléből — mint Uriel Akosztát.

Az alakuló gyűlés nagy lelkesedéssel jelölte *Buday-Goldberger* Leót, aki ígérte és vállalta, hogy minden erejét, tudását és energiáját az országos magyar zsidóság érdekeinek fogja szentelni megválasztása esetén. Kifejtette, hogy őt nem vezetik személyes ambíciók és kizárólag az elvált küzd. Ennek okából legjobban szeretné, ha a közgyűlés titkos szavazás útján első sorban a halasztás kérdésében döntene, mert ez esetben időt nyervén, biztosra veszi, hogy a végén mégis lehetséges békés úton egy közös jelöltben megállapodni. Mert a mai nehéz gazdasági viszonyok közt a zsidóságnak fokozott mértékben szüksége van a békére.

Nem kerüli a küzdelmet, sőt vállalja a harcot s a harcban a vezérséget, de ezt a harcot csak nobilis fegyverekkel akarja és fogja végigküzdeni.

A beszédek közül ki kell emelnünk *Fábián* Béla megható megemlékezését *Báró Kohner* Adolfról, mellyel szuggesztív hatást gyakorolt a hallgatóságra, továbbá *Kaszab* Elemér, *Hajdu* Marcell és *Friedmann* Ignác szellemes felszólalását.

Nagyfontosságú és érdekes volt az alakuló gyűlés, úgy az elhangzott beszédek, mint a jelenvolt kiválóságok egyéni súlyánál fogva, ott láttuk *Marczali* Henriket és *Kóbor* Tamást, a hitközség elnökhelyettesét *Hajdu* Marcellt és előljáróját *Fábián* Bélát, továbbá a választási harc kezdetén lemondott két előljárót: *Buday-Goldberger* Leót és *Kaszab* Elemért, az ügyvédi kar két primatusát: *Gál* Jenőt és *Friedmann* Ignácot, végül két bárót: *Hatvany* Bertalant és *Weisz* Alfonzot. Erre a társaságra a sipuccai Augurok még a legnagyobb szubjektivitás mellett sem mondhatják, hogy nem ponderál, nem kell számolni vele!

Nem is egy minisztrális ember telnék ki a fenti ragyogó névsorból, akár a hitközségi, akár az országos iroda elnöki állására.

(*Sándor* Pálról az a hír volt elterjedve, hogy ő a békéltető gyűlésen a leghevesebben ellenezte a titkosságot és emiatt nem jött létre a békés megegyezés. Dr. *Endrei* S. Henrik ügyvezető alelnök kijelentette előttünk, hogy ez nem felel meg a valóságnak).

A gyűlés részletes lefolyása egyébként a következő:

Ugyanakkor, amikor a pesti izr. hitközség hivatalos jelöltje némi túlzással arra hivatkozott, hogy a zsidó közélet kiválóságai az országos irodai választásoknál *Stern* Samu köré csoportosultak, az

ellenzék, amely *Buday-Goldberger* Leó nevét tűzte zászlajára, rendkívül népes nagygyűlést tartott az *Andrássy* út 12. sz. alatt levő klubhelyiségében. Azok közül, akiknek szavazati joguk van az országos

irodai választásoknál, több, mint százötvenen jelentek meg ezen a nagygyűlésen és az elfogulatlan szemlélő megállapította, hogy a zsidóság színe-java sorakozott fel Buday-Goldberger Leó jelöltége mellett. Jellemző az ellenzék mentalitására, hogy a szónokok mindvégig a békét hangsúlyozták és szinte mindegyik felszólaló kifejtette beszédében, hogy a békét még mindig meg lehetne kötni, még most, az utolsó percben is helyre lehetne állítani a megbontott egységet a zsidó közéletben, ha Stern Samu visszalépne és megelégedne a zsidó hitközség élén viselt diszes pozíciójával.

Az ellenzék nagygyűlését a magyar zsidóság büszkesége, Marczali Henrik egyetemi tanár nyitotta meg. Viharos éljenzés fogadta az ősz tudós kijelentéseit, aki a béke mellett tört lándzsát.

Marczali Henrik ezután dr. Gál Jenő nemzetgyűlési képviselőnek adta át az elnöklést. Amikor Gál Jenő szólásra jelentkezett, szünni nem akaró, lelkes éljenzés fogadta és a hatalmas tapsvihárban percekig nem tudott szóhoz jutni. Ismertette az Izr. Iroda igen nagy közjogi jelentőségét, kijelentette, hogy ennek az állásnak a betöltését sohasem előzte meg harc, de a harcot most rákényszerítették az ellenzékre. Jogi szempontból vizsgálta meg a helyzetet és leszögezte, hogy a hitközség elnöke és az országos iroda nem lehet egyazon személy. Felháborodásának adott kifejezést afölött, hogy a választást éppen a Vázsonyi emlékünnepe és a Hősök emlékünnepe napján akarják megtartani. Azután a titkos választás mellett törtlándzsát, az országos iroda statutumaiból megállapította, hogy a törvény intenciója a titkosság és csak a rosszakarat és a lelkiismeretlenség tudja a statutumokat úgy magyarázni, mintha azok a nyílt szavazást rendelnék el. Zúgó tapsvihár támadt ezekre a szavakra. Gál Jenő kijelentette, hogy az ellenzék nem ragaszkodik egy személyhez sem, tisztára azt kívánja, hogy ne egy ember halmozza a reprezentatív állásokat. Amikor Gál Jenő ismertette azt a terrort, amely-

lyel a zsidó hitközség elnöke kényszeríteni akarja az alája rendelt szavazókat arra, hogy reá szavazzanak, a felháborodás moraja zúgott keresztül a termen.

— Három pengő egy aláírás! — süvítette egy izgatott hang.

— Ivetek köröznek és becsületszavukat veszik a szavazóknak, — kiáltotta Dembitz Dezső.

A következő felszólaló Fábián Béla volt, aki Kohner Adolf bárónak, az iroda lemondott elnökének érdemeiről beszélt. Percekig éljeneztek Kohner Adolfot.

— Éljen Kohner! — kiáltotta Buday-Goldberger Leó.

— A zsidóság hálátlan volt vele szemben — folytatta Fábián. Kohner Adolfot súlyos csapások érték, családilag is sok szerencsétlenségen kellett keresztülmennie. Addik jó volt az elnöki székben, amíg ura volt vagyonának! Amint elvesztette vagyonát, egyszerűen félreértették és lehetetlenné tették számára a további munkát. Szégyeli magát mások helyett, mert még mindig Kohner Adolf volna a legmegfelelőbb az iroda élén és nem volt méltó a zsidósághoz az a bánásmód, amelyet vele szemben tanusítottak. Kifejtette aggodalmait arra az esetre, ha Stern Samu lenne az iroda elnöke is. Mindnyájan Isten kezében vagyunk és valamely nem várt esemény egyszerre fosztaná meg a zsidóságot a pesti hitközség elnökétől és a zsidó iroda elnökétől. A mai súlyos helyzetben ennek nem lehet kitenni a zsidóságot.

— De mindentől eltekintve még a kormányval szemben sem vagyok hajlandó a zsidóság sorsát egy kézben letenni, — kiáltotta Fábián Béla.

Ezekre a szavakra a legnagyobb lelkesedéssel válaszolt a terem hallgatósága.

— Éljen Fábián! Éljen Goldberger Leó! — hallatszott mindenünnen.

Fábián ezután még a békéért szállt sikra, majd kijelentette, hogy Goldberger Leó még most is hajlandó békés meg egyezésre és most sem ragaszkodik ahhoz, hogy őt válasszák meg az elnöki méltóságra. Bárkit ajánl is a hivatalos párt Stern Samu helyére, — mi elfogad-

juk és rá fogunk szavazni, — mondta Fábrián, a hallgatóság nagy lelkesedése közben. Fábrián is higgadtságra intette a szavazókat és kérve-kért mindenkit, hogy az utolsó pillanatig őrizzék meg komolyságukat, ne hagyják demagóg eszközökkel félrevezetni magukat és nyugodtan, higgadtan szavazzanak. Követelte a titkos választást és azután kijelentette, hogy az ellenzék jelöltje, ha a béke nem sikerül, Buday-Goldberger Leó, aki méltó utóda lenne báró Kohner Adolfnak.

Nagy taps mellett emelkedett szólásra Hajdu Marcell dr., a zsidó hitközség elnöke. Elmondta, hogy az ő helyzete a legkényesebb, mert hiszen ma is magas funkcionáriusa a hitközségnek. Ezért hivatalosan nem vett részt semmilyen választási mozgalomban, egy ívet sem irt alá, de el kellett jönnie ide, hogy szabadon hangsúlyozza meggyőződését. Az ellenzékkel érez, mert ő is összeférhetetlennek tartja a két állást, hiszen ő volt az, aki meggyőzte Léderert arról, hogy a két állás összeférhetetlen. Léderer hajlott a jó szóra, mert tudta, hogy a két állás veszedelmeket rejt magában. Buday-Goldberger Leót minden tekintetben alkalmasnak találja az elnöki állás betöltésére. Ő is mérsékletre és a béke helyreállítására hívja fel a szavazókat.

Szünni nem akaró tapsvihár és lelkesedés követte Hajdu Marcell szavait. Utána Kaszab Elemér szólalt fel.

Hivatkozott családi tradícióira és afelett érzett fájalmának adott kifejezést, hogy a zsidóság legmegcsodáltabb tulajdonsága, a családi összetartás szenved azáltal, hogy a pesti izr. hitközség elnöke nem volt hajlandó a kompromisszumra.

Dr. Friedmann Ignác, nagy derűtség közben ótestamentumbeli idézetekkel bizonyította be, hogy a zsidóság szelleme nem tűr nyílt választástés ellenkezik az ótestamentum szellemével az állások és méltóságok halmozása is. Ismertette a Goldberger család történetét és kegyeletes szavakkal emlékezett meg Goldberger Leó őseiről, akiknek szent zsidó érzését, jótékonyágát és bölcsességét hoz-

ta magával Goldberger Leó is, a legalkalmasabb jelölt.

Az elnök ezután Buday-Goldberger Leónak adta át a szót. Leirhatatlan lelkesedés, éljenzés és tapsvihár közben kezdte meg Goldberger Leó beszédét.

Hangsúlyozta, hogy most, az utolsó percben is hajlandó a békére. A jelöltetést csak azért vállalja, mert meggyőződött róla, hogy a Hitközség számos vezető tagja, akik a magyar zsidóság elitjéhez tartoznak, ragaszkodnak jelöltetéséhez. Kénytelen még súlyos áldozatok árán is deferálni e megnyilatkozott óhaj előtt. Köszönettel elfogadja jelöltségét, de már most hangsúlyozza azt, hogy a jelöltséget csak azért vállalja, hogy a Hitközség békéjét megmentse és hogy szolgáljat tegyen a zsidóság presztizsének. Hálátlan feladatnak tartja azt, amelyre vállalkozott és jobban szeretné, ha az utolsó percben győzne a jobb belátás és Stern Samu visszalepne. Elmondta, hogy ő csak a munkát ismeri, reggeltől-estig dolgozik és az üzleti életben nem ismeri azt a fogalmat, hogy bukás. A jelenlevő politikusoknak könnyű, ők naponta meglenknak, mert leszavazzák őket a parlamentben, de ő, mint üzletember nem tcheti ki magát ennek a veszélynek. Mégis vállalkoznia kellett a harcra, mert nem nezhette nyugodtan végig, hogyan akarják szétforgácsolni a zsidóság erejét és hogyan borítja fel a békét egy ember hatalmi tülekedése. Neki eleme a munka, éppen ezért magára vállalja azt a munkapluszt, amelyet az iroda elnöki állásának betöltése jelent. Programot dolgozott ki, ezt a programot, amely a zsidóság anyagi és erkölcsi helyzetének javulását célozza, keresztül fogja vinni. Visszautasította azokat a vádakat, amelyeket az ellenpárt Vida Jenővel, Kaszab Elemérrel és vele szemben hangoztatott, kijelentette, hogy akárhová fejlődik is a választási küzdelem, nem fogja magát ilyen eszközökre ragadtatni, mert mindig nobilisan akarja állni a küzdelmet, családi tradícióihoz és a

zsidóság méltóságához méltóan. Megköszönte a naggyűlés bizalmát és kérte a szavazók támogatását a huszonkilencediki választáson.

Most elemi erővel tört ki a lelkesedés. A gyűlés résztvevői felugrottak helyükről, az elnöki emelvényhez tódultak és boldogan szorongatták Buday-Goldberger Leó kezét, aki könnyes szemmel látta azt a nagy ragaszkodást, amellyel hívei körülveszik.

A vidéki kiküldöttek nevében, az abonyi hitközség megbízásából dr. Steiner Zoltán szólalt fel, aki biztosította hitközsége és sok vidéki hitközség szavazóinak bizalmáról Buday-Goldberger Leót és kijelentette, hogy a hatodik községkerület vidéki szavazói is törhetetlenül ellenzéki alapon állnak és győzelemre fogják vinni Buday-Goldberger Leó zászlaját.

Ezután Dembitz Gyula kormányfőtanácsos nagy lelkesedés közben terjesztette be az értekezlet határozati javaslatát, amely a következő:

1.) Az értekezlet egyhanguan Buday-Goldberger Leót jelöli az Országos Izr. Iroda elnöki állására.

2.) Az értekezlet követeli a választás feltétlen titkosságát.

Dembitz Gyula rövid indokolásban ezután rámutatott arra, hogy Buday-Goldberger Leót ősi családi tradíciói és egyéb rátermettsége mindenképpen méltóvá teszi a zsidóság szempontjából ezen rendkívül fontos és diszes méltóság betöltésére. A titkosság kérdésében Dembitz Gyula kijelenti, hogy nem kívánja bővebben indokolni, ennek minden haladó szellemű, művelt ember lelkében kell gyökereznie.

Zúgó tapsvihár követte e szavakat, majd az értekezlet nagy lelkesedéssel egyhanguan magáévá tette Dembitz Gyula határozati javaslatát.

Klár Zoltán foglalta ezután össze lelkes éljenzés közben a gyűlésen történeteket. Biztosra veszi a győzelmet, mert az igazság és a méltányosság az ellenzék oldalán van.

— „Győzni fogunk, mert győznünk kell mondhatjuk hiszen nem lehet

elveszteni egy olyan csatát, amelyet a mi oldalunkon vívunk meg egy Marczali Henrik, egy Gál Jenő, egy Fábrián Béla és egy csepeli Weisz Alfonz“. További lelkesedésre és kitarításra buzdította Klár Zoltán a jelenlevőket és a jelenlevőknek hangulatából és a zsidóság szellemi krémjének állásfoglalásából arra következtet, hogy a győzelem nem maradhat el. Ez a harc a békéért folyik — mondta — a békét Buday-Goldberger Leó fogja meghozni. Az ő kezében a legbiztosabb a zsidóság sorsa, mert nem ismer pártosságot és kicsinyes érdekeket, csak a zsidóság érdekei lebegnek a szemei előtt.

Klár Zoltán szavait nagy lelkesedés és tapsvihár követte, Majd Gál Jenő zárószavai után a naggyűlés véget ért.

Olvason

és megint olvasom Buday Goldberger Leó programját és az Országos Izr. Iskolaalapról szóló pontja személyes élményt jelent számomra. A Szombat több cikkben hangoztatta mai, hogy az Országos Izr. Iskolaalap fenntartása Magyarország becsületbeli ügye, s így ezt az Alapot nem lehet alimentálni a felekezeti államsegélyből és elvonni az apróbb hitközségektől az őket megillető állami támogatást. Nem igen ügyettek a cikkemben hangoztatott igazságokra. És ime, a legilletékesebb helyről visszhangzik ez a követelés. Elindult a Szombat hasábjairól, s most a nyilvánosság fórumát tölti be vele Buday-Goldberger Leó programja és bizonyítja azt, hogy az igazság mégis csak utat tör magának. Reméljük, hogy az igazság felismerése a felekezeti életben erőt és lendületet fog adni az illetékes felekezeti köröknek, hogy kifelé, a kormánynál érvényre juttassák a felekezet igazságának ügyét. Az igazság ellenállhatatlan ereje egyetlen megnyugtató reménye minden küzdelemnek, amelyet egy erkölcsi eszméért folytatunk.

Miért nem csinált a rabbiság békét?

A Beöthy család sok ragyogó névvel szerepel a gerinces nagy magyar egyéniségek között. Az önszámkivetésben külföldön elhunyt Beöthy Ödön és nem kevésbé híres fia, Ákos, az ellenzéki vezér, továbbá a jelenlegi felsőházi alelnöknek Beöthy Lászlónak édesapja, Beöthy Andor, Bihar vármegye híres-neves alispánja, akit már életében legendák öveztek. Beöthy Andornak annak idején Tisza Kálmán felajánlotta a főispáni állást, de a büszke alispán elhárította magától a megtiszteltetést, mondván, hogy ő inkább megmarad alispánnak, amely állásra őt szeretetből és bizalomtól a vármegye közönsége egyhangulag megválasztotta és ezt ő többre értékeli bármely kinevezéstől függő magasabb állásnál.

Si licet componere ... — Ha lehet összehasonlítani különböző közjogi területeket, úgy egészen bizonyos, hogy a pesti hitközség elnöki állásának disztét nem emelheti az Országos Iroda elnöki méltósága. Numerikus és gazdasági összetételénél fogva az erő és a hatalom a Pesti Izr. Hitközségnél összpontosul, amely a két állás halmozásával egyáltalán nem fokozódhat. Ha az Országos Iroda elnöke arról panaszkodna, hogy az ő tekintélye és hatalma a hitközség elnöke mellett árnyékba vész, ez megérthető, mert ez a panasz jogosult lehet. Ezért kell az Országos Iroda elnöki méltóságába olyan, a közéletben érdekemet szerzett, kipróbált, kiváló egyéniséget ültetni, aki a pesti elnök mellett is súlyt és tekintélyt tud szerezni az országos elnöki állásnak. De a Pesti Izr. Hitközség elnökének nincs és nem is lehet szüksége az újabb elnöki állásra, amely számára úgysem jelenthet presztizs- és tekintélytöbbletet. Tárnyilagosan meg kell állapítanom,

hogy a pesti hitközség elnöki állásának sokkal magasabb és nehezebb előfeltételei vannak, ez az állás sokkal nagyobb rátermettséget és arravalóságot igényel, mint az országos elnöki állás. Már a kongresszusi statutum elgondolása szerint is az országos elnöki állás inkább disztnek és méltóságnak volt szánva és nem kívánta soha azt az energiát, munkaképességet és készséget és még számos előfeltételt, amelyek szükségesek ahhoz, hogy valaki a pesti hitközség elnökségének felelősségteljes, nehéz pozícióját kellőképen és méltóan betöltse.

* * *

Szerencsétlen idea volt Stern Samu jelöltetése és a beavatottak bizonyára tudják, kik propagálták ezt az ideát, kiknek állott érdekében harcot és háborút felidézni, hogy a zavarosban halásszanak és a harci tűz mellett süssék meg az ő pecsenyéjüket. Állítólag Sándor Pál azért karolta fel ezt az ideát, hogy a két elnökségnek egy személyre való ruházásával elkerülhetők legyenek a multban elég gyakran előfordult surlódások. Sándor Pálnak egyébként tiszteletreméltó állásfoglalása csak azon a ponton sántit, hogy ezeket az esetleges surlódásokat más személyi megoldással is ki lehetett volna küszöbölni.

Ahogy egy alkotmányos országban nem lehet egy kézben a törvényhozói és a végrehajtó hatalom, úgy szerintem a két elnöki állás sem lehet egy kézben. Én ebben látom a kérdés velejét, noha az összeférhetetlenség is kétségtelenül fennforog. Ime egy gyakorlati példa. Békéscsabai lakósok a telet Budapesten töltik, hol állandó lakással és háztartással rendelkeznek. Mind a két hitközség kiveti rájuk

az adót. Ez esetben a két hitközség adóigénye szembekerül egymással és vitás ügyüket végső fokon az országos elnök dönti el. A békés-
csabai hitközség számára egy nagy adófizető megtartása, vagy elvesztése létkérdés lehet, ha tehát a pesti hitközség elnöke lesz az országos elnök számára kényes dolog lesz a saját hitközsége, esetleg jogos érdekeit a kis vidéki hitközség rovására érvényre juttatni. Az összeférhetetlenség klasszikus esetével állunk itt szemben, amit csak az nem vesz észre, aki nem akarja.

Ha a kifejezésben nem volna egy kis túlzás, azt mondhatnánk, hogy Stern Samu körül egy kamarilla működik, amely akarata ellenére vitte be őt egy küzdelembe, amelyből legfeljebb számbeli fölényvel kerülhet ki, de valódi győztesként soha. Hiszen már leghűségesebb hivei is bevallják egymás-
közt, hogy kár volt ezt az áldatlan harcot felidézni, s csak Stern Samu személye miatt és a hitközségi elnöki állás tekintélye érdekében fedezik most utólag a jelölést.

Vannak ügyek, amelyeknél összecsapások után helyreáll a béke és ezekről az ügyekről azt szokás mondani, hogy nincsen sem győző, sem legyőzött. Gondoljunk csak erről az országos elnöki ügyről: miképen fajult el példátlan hevességű összecsapássá, hogyan lehetett az egész dolgot hinárba és kátyuba vezetni és akkor látni fogjuk, hogy elvonatkozva attól, hogy kit fognak megválasztani, nyugodtan és fájdalomosan meg kell állapítani, hogy: ha van is, vagy lesz is személyi győzelem, *egy eszme* egész biztosan vereséget szenvedett, az az eszme, amelyen tulajdonképpen minden zsidó hitközségi élet alapszik: *a rabbiság erkölcsi hatalma* és az ebből folyó ama hivatása, hogy ne engedje a hit-

községben annyira elfajulni a dolgokat, hogy a legjobbak egymásra rohannak és a nagy összecsapás között kiszikkadjon az erkölcsi tartalom, elveszen a nemes nivó, amelyen a hitközséget tartani kell. Hihetetlen, de való, hogy az immár hetek óta tartó herce-hurcában egyetlen egyszer sem láttuk a *rabbiság békeszerző megmozdulását*, nem hallottunk arról, hogy ez a vezető erkölcsi testület odaállt volna a viszálykodó felek közé és hirdette volna az Irás szavával: „Eddig jöjj és ne tovább és itt törjenek meg büszke hullámaid.“ A rabbiság nem mozdult és ezzel a passzivitásával nagy csorbát ütött a tekintélyén. Az emberek valahogy úgy gondolkodnak most erről, mint az egykori epikureusok, akiknek szavajárása volt a talmud szerint: „Mit is használnak nekünk ezek a rabbik, nem tiltották el nekünk a galambot, de nem is engedték meg a hollót“, azaz hagyták menni a dolgokat ahogy vannak, nem bánták a viszályok hollóit, de nem törődtek a béke galambjaival sem. A *laissez feire* politikája igen gyakorlati és okos választások alkalmából egy alárendelt hitközségi alkalmazottnál, de nem egy rabbitestületnél.

Bizony úgy kellett volna eljárni, amint ezt Hillel előírta, hogy a papok legyenek olyanok mint Áron főpap tanítványai, akik nemcsak „szerették a békét“ szóban és passzive, hanem „hajszolták is“, azaz utánajárt és harcolt is érte. A rabbiság nálunk annyira szereti a békét, hogy kényelmében nem akarta zavartatni magát. Ha a harcoló felek közé odalépett volna a rabbiság képviselője és figyelmeztette volna őket a zsidóság becsületéből folyó kötelességükre, lehetetlennek találjuk, hogy ne lett volna visszhangja a béke és igazság szavának. Ütött a tizenkettedik óra!

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Olvasonom

Az országos elnökség körüli zürzavar kavarájáról, Szabolcsi Lajosról mondotta egy meg nem nevezett publicista a „Zsidó Szemlé”-nek, hogy az országos elnökségi keverés főmacherje úgy csinál, mint az amerikai hírlapkiadó pénzmacher, hogy összeveszejtí a néger törzseket, hogy azután kibékíthesse őket, így akar ő, ha nem is tettekkel, de keverésekkel tényező lenni. Nem tudom, ki e publicista? De azt tudom, hogy dr. Hajdu Miklós előljáróhelyettes már több, mint 10 évvel ezelőtt megírta róla, hogy Szabolcsi tenyésztí egész működésével az antiszemizmust, hogy azután megjelenhessen a fórumon, mint generalglücklichmacher.

Olvasonom

Móra Ferenc legutóbbi gyönyörű vasárnapi írásában említést tesz egy Adamus Müller nevű író Centum Fontes című művéről, ahol az olvasható, hogy a túlvilágon üdvözültek „pirosban járnak, héberül beszélnek, ellenben disznóhúst esznek”. Ez ugyebár abszurdumnak hangzik, nem is tudom, hogy Adamus apánk honnan szerezte az ő híreit a mennyei birodalomból, de — a talmudban mindenre van kadencia. A túlvilágon az „igazak” fején korona lesz, a püünkösdi zsinagógiai imavers szerint arany trónuson ülnek, tehát pirosban is járnak, azaz biborban. Hogy héberül beszélnek, az természetes, hisz az angyalok csak ezt a nyelvet értik a talmud szerint.

De lehet-e héberül beszélni és disznóhúst enni? Először: a palesztinai istentelen chalucok egyrésze már így is ezt teszi, de ezek bizonyára nem fognak üdvözülni. Itt pedig jámbor üdvözültekről

van szó. Nos: A disznót héberül „chazir”-nak mondják, a héber gyökszó „visszatérőt” (sárban körben fetrengő és forgó állatot) jelent. Miért visszatérő a sertés? — kérdi a talmud és feleli: „Visszatér majd, mint megengedett étel Izrael fiaihoz és a messiás eljövetele után a sonka meg lesz engedve az üdvözültek számára.” Ajánlom tehát Móra Ferenc tárcáját és Adamus apánk riportját az üdvözültekről, a mi neológ zsidainknak: Láthatják belőle, hogyha a túlvilágon biborosok akarnak lenni, akkor tekintettel arra, hogy disznóhúst már esznek, csak a hozzávaló hébert tanulják meg gyorsan. Erre a célra még nincs héber kurzus, de meg vagyok győződve arról, hogyha Adamus apánk valamelyik ükunokája a „Centum Fontes” (100 font) egy részét, mondjuk 10 fontot ajánlana fel a Hitvédelmi Szövetségnek, úgy ez megrendezné az üdvözítő nyelvtanfolyamot.

Nem olvasom

Többen kigunyoltak, hogy két hét előtti „Szombat”-ban az volt olvasható, hogy a tanítóképző 75 éves jubileuma alkalmából a jelenlegi növendékek nevében a beszédet dr. Glücksthal Samu fogja tartani. Azt hiszem, hogy magának dr. Glücksthalnak nem is volna kedve ellenére, ha olyan fiatalos volna, mint amilyenek a 18–20 éves ifju praeparandisták. Természetes, hogy ezt a megfiatalítást a nyomdai tördelőnek köszönheti. Nem emliteném a dolgot, ha egyik előfizetőm nem mutatott volna reá, hogy lapom majdnem olyan szép kiállításban jelenik meg, mint a Mult és Jövő és így tehát illenék, hogy olyan jól is legyen korrigálva. Bosszankodásomban elővettem a Mult és Jövőt és ott olvasom, hogy a magyar származásu Avi-Saul szép cikket ír a palesztinai magyar letelepedőkről és megírja, hogy bizonyos idegen-

kedéssel fogadták őt — a „hóhér“ író. Gondolkodtam azon, miért hóhér ő? Kiderült azonban, hogy ő tulajdonképpen héber író, csak a kitünő nyomdász varázsolta át „hóhér“-rá.

Nem olvasom

A Pen-club budapesti összejövételén élénk figyelem tárgya volt Schalom Asch, a jiddis író. Allitólág tanulmányozni akarja a pesti zsidó viszonyokat. Nem ajánlom neki, mert megoldhatatlan dilemmába kerül. Nem tudja majd magát elhatározni: kiket szeressen? A neológokat, akik esetleg megveszik a könyveit német, vagy magyar fordításban, de nem értenek jiddisül? Vagy az orthodoxokat szeresse, akik értenek jiddisül, de nem kérnek könyveiből, legfeljebb tiszteletpéldányt?

Olvason

a Pesti Tőzsdében a következő épületes történetet: Nemrégén üresedett meg a bécsi hitközség elnöki széke. Hosszas tanakodás után betöltötték egy úrral, aki sem valami nagy előkelőség nem volt, sem valami nagy méltóságot nem reprezentált és egyetlen ajánlólevelle erre a méltóságra az volt, hogy a fivére, egy Amerikában élő igen gazdag ember, aki sokat áldozott a bécsi hitközség céljaira. Nemrégén történt a választás, s az új elnök élvezettel és méltósággal töltötte be hivatását ... Képzeltető a hitközség meglepetése, amikor e héten az a hír érkezett Amerikából, hogy az elnök gazdag fivére kikeresztelkedett ...

Olvason

A Pesti Izr. Hitközség női istentiszteleteket rendez. Az erre vonatkozó plakátokon az van, hogy ezek a lelki gyakorlatok Pesach és „Sevuosz“ között folynak le. Hát kérem, ez nem helyes megnevezés. A pünkösdek megfelelő héber kifejezés nem „sevuosz“, hanem sovuosz“. Sevuoosz azt jelenti: „eskük“, aminek itt nincs értelme, viszont „sovuosz“ „hetek“-et jelent, ami helyes, mert a pünkösd nálunk a hetek ünnepe, mert 7 hét után esik Pesach második napjától. Nem is

illik, hogy én erre a közönséges nyelvtani hibára emlékeztessenek egy pesti rabbinátust, amelynek majdnem minden egyes tagja szemináriumi professzor. Igaz ugyan, hogy nem hallgatnak rám: az egyik rabbi a dohány-utcai templomban „Adonáj“ szóval, a másik „Adau-noj“ néven dicsőíti még mindig az Istent, dacára annak, hogy a „Szombat“ már ezt a megmagyarázhatatlan lapszúst többször megróttta. A plakátoknál talán több szerencsém lesz, kijavítják — jövő „sovuosz“-ra.

Olvason

Megvolt a budapesti orthodox hitközség választása. Sokan jöttek szavazni, volt élénk korteskedés, de mindvégig igen becsületes eszközökkel. Ilyen választás után a vezetőség joggal hivatkozhatik arra, hogy az egész község megbízásából vezeti az ügyeket. Eddig mindig azt hittük, hogy mi az orthodoxoktól vallásosságot, ők tőlünk pedig európaiasságot tanulhatnak. Ha azonban nézem a mi választásainkat, az apró trükkökkel, a be rendelt szavazókkal, a megdöböntő közömbösséggel és sokszor megkorrigált eredményekkel, akkor be kell vallanunk, hogy ma-holnap európeerséget is kénytelenek leszünk tanulni az orthodoxoktól.

Olvason

Az elmúlt pünkösdi ünnepeken két ifjusági kongresszus volt Budapesten. Az egyiket az orthodox ifjuság rendezte (Tiferesz Bachurim), a másikat pedig a cionista orthodox ifjak (Ceiré Mizrachi). Lett volna egy harmadik is, egy kimondott neológ, amelyet a Hitvédelmi Szövetség beigért. Ez azonban elmaradt. A tény nagyon jellemző: Van energia az orthodox ifjakban, van energia a cionista orthodox ifjuságban, de a hitvédelem égisze alatt működni akaró ifjuság egyelőre — halaszt.

HIREK

G y á s z ü n n e p é l y Arányi Ignác emlékére. A Chevra Kadisa pár hónappal ezelőtt elhunyt nagynevű alelnökének Arányi Ignácnak emlékére az elhunyt barátainak társasága gyászünnepélyt rendezett. A Chevra Kadisa disztermében ebből az alkalomból nagyon sokan jelentek meg, hogy tisztelettel adózzanak Arányi Ignác emlékének. A gyászünnep szónoka *Kuliner Gyula* volt, aki mélyenszántó, hatásos beszédben sorolta fel az elhunyt elévülhetetlen érdemeit, amelyeket a felekezeti életben szerzett. *Kanizsai Dezső* beszélt még, aki kegyeletes szavakkal méltatta Arányi Ignác karitatív munkásságát.

A VILÁGHÁBORU HŐSI HALOTTAINAK EMLÉKÉRE a pesti izr. hitközség és a pesti Chevra Kadisa, 1932 május 29-én d. e. 1/2 10 órakor, a rákoskeresztúri zsidó temetőben, a hősi halottak parcellájánál emlékünnepelet tart, amelyre ezuton hívja meg az ott nyugvó hősi halottak hozzátartozóit és bajtársaikat.

Csehszlovák kultúrest a zeneakadémián. Az Erzsébet Népakadémia hétfőn, május 23-án a Zeneakadémia kamaratermében csehszlovák kultúrestét rendezett. A hangversenyen bemutatásra került Szánek: „Junius” című darabja. A kitűnő drámai költeményt, amely a fiatalság tomboló erejének megnyilatkozása, Anton *Straka* fordította magyarra, a fordításban visszaadva azt a robusztus erőt, amely Szánek minden írását jellemzi.

A STATUSQUO SZÖVETSÉG TANÁCSÜLÉSE e hó 16-án volt, Budapesten a Pesti Chevra Kadisa tanácstermében, s letárgyalta a napirendre tűzött ügyeket. A naggyűlés és ezzel kapcsolatban a kitűzött választás, a Tanács határozata alapján későbbre halasztatott.

KIADÓHIVATALI ÉRTESÍTÉS. A Szombat kiadóhivatalának külső tisztviselője Kellner Dezső nincsen többé lapunk kötelékében.

VASÁRNAP JUBILÁLT A 80 ÉVES ÖNSEGÉLYZŐ EGYESÜLET. Nagyszámú közönség jelenlétében folyt le május 22-én, vasárnap délelőtt Bánó Dezső elnöklése alatt az Általános Önszegélyző Egyesület 80-ik jubiláris diszközgyűlése, amelyen Ripka Ferenc főpolgármestert tiszteletbeli taggá választották. A főpolgármester hosszabb beszédben szolt az egyesület fontos és áldásos működéséről. Bánó elnök azután bejelentette, hogy az egyesület szegénysorsú tagjai számára alapítványt tettek és a 25—40 éve működő orvosok tiszteletére emléklapokat készítettek. A kitüntetett orvosok részéről dr. Rosenák Miksa és dr. Paul Leó, a tagok nevében pedig Farkas Elek főtanácsos mondott köszönetet. Végül Weyslovits József igazgató az egyesület változatos történetét ismertette.

Helyreigazítás. A mult számban megemlékeztünk a Goldmark teremben tartott banketról. Rossz tördelés folytán kimaradt a következő mondat: „Dr. Patai Samu kormányfőtanácsos, az orvosok nevében szép beszédben üdvözölte az ünnepelet.”

Szerkesztői üzenet Anonymusnak. Cikkeit szívesen olvasom és nagyon kérem sziveskedjék engem alkalmilag felkeresni.

AZ IZR. SIKETNÉMAK ORSZ. INTÉZETE vezérlobizottsági ülése és gyászülése. Az Izr. Siketnémák Orsz. Intézeté vezérlobizottsága évközi működéséről megtartott beszámolóján dr. Deutsch Ernő igazgató-főorvos, elnök lelkes szavakban megemlékezett az intézmény kulturszociális feladatairól. Vezérlobizottsági ülést követő gyászülésen, amelyen az intézet névtelen megalapítójáról, Fochs Antalról, továbbá az intézet második megalapítójáról, Kaszab Aladáról és minden jótévőjéről megemlékeztek, megjelent a nagy philanthrop özvegye, Kaszab Aladárné, Kaszab Elemér, Kaszab Zoltán és családjuk, a Pesti Izr. Hitközség képviselőiben Stern Samu elnök, a Budai Izr. Hitk. képviselőiben Szántó Jenő alelnök. A gyászülést dr. Deutsch Ernő elnök kegyeletteljes szavai vezették be, utána dr.

Úlő buforok tisztítása lebontás nélkül, felelősséggel,
„KIRÁLY” VEGYTISZTÍTÓ

festő és gőzmosógyár. Függyőnyők, szőnyegek tisztítás esetén nyáron át **ingyenes megóvásban** részesülnek.

Budapest, IV., Magyar-utca 3. ~ Telefon: 85-1-29.

VII., Király-utca 15. ~ Tel.: J. 31-3-35.

Gyár: VI., Hajdu-u. 12-14. ~ Tel.: 93-1-95, 90-2-97.

TAUBER ÁRON

כשר kóser mézárszéke

BUDAPEST, VII., DOB-UCCA 10. SZ.

Telefon: J. 422-83.

A pesti izr. nitk. Rabbiságának felügyelete alatt. Elsőrendű cukorgyári hizlalásból származó marha-, borju- és birkahusok. Vágott baromfi árusítás! Rendelések házhoz szállítatnak.

KUFFLER ÉTTEREM

Elismert
kóser
házikoszt

1902. ÓTA FENNÁLL. Egy teremmel kibővíítve, ujonnan átalakítva.

VI., Vilmos császár-ut 39. (Hajós-utca sarkán)

Menürendszer délben, este.

SIREMLÉKEK

bel és külföldi márványokból legolcsóbb árban részletfizetésre is kaphatók. ~ Tervrajzok díjtalanul.

EICHBAUM MOR

sirkőgyáros

BUDAPEST, V., POZSONYI-UT 1-3

TELEFON; 245-74.

30 év óta fennálló üzletemet Kertész-utca 43. sz. alól VI. Király-utca 58. alá helyeztem át.

Telefon: Automata 24-0-85.

Seidner Lipót

Posztó, divatszövet és szabókellékek áruháza. Billiárd, játékasztal és íróasztal posztók. Ebedlőasztal, padló- és dekoráció filcek.

FAVORIT

ruhafestő és vegytisztító és gőzmosó üzem

BUDAPEST, Paulay Ede-u. 51

Szombaton zárva.

Angol, francia uridivat fehérnemű és kalapkülönlegességek

SCHULCZER és SCHWIMMER

Budapest, VI., Andrassy-ut 47. Telefon: 14-5-99.

SIDOL

fém, ablak és márvány tisztítására a legalkalmasabb.

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. KENÉZ-KURLÁNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.

Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára: egész évre 30 pengő, egyszerű papíron 20 pengő.

Neufeld Zoltán (PANNONIA) nyomda, Budapest, VII. Rombach u. 8. — Telefon: József 42-3-09.